

- स्वेच्छिक तथा खुला सदस्यता,
- सदस्यहरूद्वारा लोकतान्त्रिक नियन्त्रण,
- सदस्यहरूको आर्थिक सहभागिता,
- स्वायत्तता र स्वतन्त्रता,
- सहकारी शिक्षा, तालिम र सूचना,
- सहकारी-सहकारीबीच पारस्परिक सहयोग,
- समुदायप्रतिको चासो
- सहकारी सिद्धान्तको पालना गरौं ।

कुलमान बर्खास्तीविरुद्ध भाषाभरि प्रदर्शन

भापा(प्रस) । नेपाल विद्युत प्राधिकरणका कार्यकारी निदेशक कुलमान थिसडलाई पदबाट हटाएको विषयलाई लिएर भापा जिल्लाभरि प्रदर्शन भएको छ । जिल्लाको बिर्तामोड , दमक , सुरुङ्गा , काँकरभिट्टालगायतका मुख्य नगरहरूमा मंगलवार प्रदर्शन भएको हो । केही ठाउँमा प्रतिपक्षी नेकपा माओवादी केन्द्र र राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टीले विरोध प्रदर्शन गरेका थिए भने केही ठाउँमा युवाहरु स्वतःस्फूर्तरूपमा आन्दोलनमा उत्रिएका छन् । यसक्रममा माओवादीनिकट योड कम्युनिस्ट लिंग (वाइसिएल) भापाको अगुवाईमा मंगलवार साँझ बिर्तामोडमा मंगल जुलुस निकालिएको थियो । बिर्तामोड-२ स्थित पश्चिम स्टेडबाट वाइसिएल जिल्ला कमिटी भापाको आयोजनामा जिल्ला अध्यक्ष डेविड शाही ठकुरीको नेतृत्वमा निकालिएको जुलुसमा कोशी प्रदेश अध्यक्ष कुमार आचार्य , जिल्ला इन्चार्ज राजु आचार्य (अनि), बिर्तामोड नगर अध्यक्ष सिवन दर्नाल , जिल्ला कमिटी सदस्यहरु , गाउँ कमिटी अध्यक्षलगायतको सहभागिता रहेको थियो । जुलुस अध्यक्ष स्टेड, अधुवा खोला हुँदै मुक्तिचोक पुगेर कोणसभामा

परिणत भएको थियो ।

त्यस्तै कुलमान घिसड्लाई पदबाट हटाइएको बिरुद्धमा नेकपा माओवादी केन्द्र दमकको आयोजनामा शान्तिपूर्ण बिरोध प्रदर्शन गरिएको छ । दमक- ८ गणतन्त्र चोकमा रहेको आकाशेपुलको छेउमा हातमा

प्लेकार्ड लिएर बिरोध प्रदर्शन गरिएको हो ।

यर्लापेष्ठि आयोजित कोणसभामा प्रदेश
कमिटी सदस्य देवकुमार नेम्बाङ, प्रदेश
कमिटी सदस्य तथा दमक नगर इन्चार्ज
बेदु गौतम, भापा जिल्ला इन्चार्ज रन्जित
तामाङलगायतले संबोधन गरेका थिए।

त्यस्तै मेचीनगर नगरपालिका- ६
काँकडभिद्रास्थित हनुमान मन्दिर परिसरबाट
फोटो पत्रकार देवेन्द्र खरेलको नेतृत्वमा
स्वतःस्फूर्त युवाहरूको समूहले प्रदर्शन गरेको
छ । विभिन्न नारा लगाउँदै उनीहरूले
बजार परिक्रमा गरेका थिए ।

त्यस्तै राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टीले कन्काई नगरपालिकाको सुरुङ्गामा विरोध प्रदर्शन गरेको थियो । राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी कन्काई नगर समितिको आयोजनामा कन्काई -३ सुरुङ्गास्थित एक्सेल बैंक अगाडीबाट यली शुरु गरिएको थियो । कन्काई नगर समितिका सभापति मोहन थापाको नेतृत्वमा 'भ्रष्ट सरकार चाहिँदैन, मनपरी गर्न पाइँदैन , केपी सरकार मुर्दावाद ,ऊर्जामन्त्री मुर्दावाद ,भ्रष्टहरु होसियार , कुलमान तिम््रो पाराले उज्यालो पाए साराले' जस्ता नाराहरु लगाउँदै टर्च बालेर शान्तिपूर्ण यली निकालिएको थियो । उता पाँचथरको फिदिम -१ स्थित गणतन्त्र चोकमा नेकपा माओवादी केन्द्रको विद्यार्थी सँगठन , युवा सङ्गठन (नेमरास्त्रविद्यु क्रान्तिकारी)र वाइसिएल नेपालको संयुक्त आयोजनामा विरोध प्रदर्शन तथा खबरदारी सभा गरिएको थियो ।

बिर्तामोड(प्रस) । नेपाली कांग्रेस
कोशी प्रदेश सभापति उद्धव
थापाले नेविसंघ स्थापनाको
इतिहास प्रजातन्त्र स्थापना र
जनअधिकारका लागि जोडिएको
स्मरण गर्दै स्ववियुमा निर्वाचित

विद्यार्थी नेताहरूलाई शैक्षिक समस्या समाधान र लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको रक्षाका लागि काम गर्न आह्वान गरेका छन् ।

नेपाली कांग्रेस भापाको आयोजनामा स्वविव्य निर्वाचनमा नेपाल विद्यार्थी

संघको तर्फबाट भाषाका १३ वटा
व्यायम्यका विजेता र उपविजेता
विद्यार्थीहरूलाई बधाई, शुभकामना
तथा सम्मान कार्यक्रमलाई प्रमुख
अतिथिको आसनबाट सम्बोधन
गर्दै सभापति थापाले यस्तो आव्हान
गेरेका हुन् । असफलताबाट
सफलता प्राप्त हुन्छ भन्ने
उद्देश्यसहित अंग्रेज उपनिवेशपछि
अमेरिकाले गरेको विकास, हिरोसिमा
र नागासाकीमा बम आक्रमणपछि
बदलाको भावनाभन्दा बढिएरलाई
काम गर्नुपर्छ भन्ने जापानको सोच,
भोकमर्यादाले चिनले गरेको आर्थिक

एक करोडको अबैध कपडा तथा मोर्टर पार्ट्स बरामद

भापा(प्रस) । सशस्त्र प्रहरी बलले
ठूलो परिमाणमा अबैध कपडा तथा
मोर्टर पार्ट्स बरामद गरेको छ ।

मूल्य रु. एक करोड बराबरको
बिभिन्न प्रकारका कपडा तथा मोटर
पार्ट्स बरामद गरिएको हो । सशस्त्र

मंगलवार बिहान ६ बजे मेचीनगर
६ फ्लिकेधाम टोलमा सशस्त्र
प्रहरी बल, नेपाल नं २ गण हे.क्वा.
भापाबाट डीएसपी मदनकुमार
साईलीको कमाण्डमा २३ जनाको
टोली खटिएर उक्त एरिया निगरानी
गरेको थियो । दिउँसो १२:३०
बजे राखेर अनुसन्धान कार्यालय
इटहरीबाट अनुसन्धान अधिकृत बिदुर
गौतमको टोली आएपछि ती सामान
बराहद गरिएको हो । बराहद सामान
आवश्यक कारवाहीका लागि राजवज
अनुसन्धान कार्यालय इटहरी लैजाने
प्रक्रियामा रहेको सशस्त्र प्रहरी बल,
नेपाल नं २ गण हे.क्वा. भापाका
सूचना अधिकारी डीएसपी सुमन
पोखरेले जानकारी दिए ।

मेचीनगर ६ फिल्लेघाम टोलका
मदन पोख्रेलको घरबाट ३९ बोरा र
सोही ठाउँ बस्ने उत्तम ठकुरीको
घरबाट २० बोरा गरी अनुमानित

प्रहरी बल, नेपाल नं. २ गण हे.क्वा.
भापाका गणपति सशस्त्र प्रहरी
उपरीक्षक तुलबहादुर भण्डारीलाई
प्राप्त विशेष सूचनाको आधारमा

श्रीमती भुन्डिण्णछि लालबहादुरले आफ्नै घाँटी रेटे

भापा (प्रस) ।भापाको कन्काईमा घाइते श्रीमानसंग मृत भेटिएको ४० वर्षीया मनिषा मग्यान्तीले भुन्डिएर आत्महत्या गरेको हुनासकै आशंका गरिएको छ । मंगलवार बिहान उनीहरु बस्ने घरको कोठाको भुईँमा उनी मृत फेला परेकी थिइन् भने सोही कोठाको काठको बलामा नाइलनको सल भुन्डिएको अवस्थामा रहेको थियो । घटनाको प्रकृति हेर्दा मनिषाले सक्कल पासो लगाई भुन्डिएको र पछि पासो

खोलेको जस्तो देखिएको इलाका प्रहरी कार्यालय बिर्तामोडका डीएसपी प्रकाश विष्टले बताए । उनले मृतकको घाँटीमा सलको पासको डाम देखिएको र धारिलो हतियार प्रहार भएको नदेखिएको जानकारी दिए । अर्को कोठामा मृतकका श्रीमान ३९ वर्षीय लालबहादुर सार्की घाँटीमा धारिलो हतियार रेटा घाइते अवस्थामा फेला परेका थिए । श्रीमतीले भुट्टिङ्गए आत्महत्या गरेपछि लालबहादुरले धारिलो हतियारले

घाँटी रटेको हुनसक्ने आशंका गरिएको छ । घाइते लालबहादुरको छेउमा खुकुरी र रङ्गी फेला परेको छ । मृतकको शवलाई पोष्टमार्टमको लागि ध्यान पठाइएको छ भने घाइतेलाई प्रादेशिक अस्पताल भद्रपुर लगिएको छ । दुवै दम्पती दिनहुँ भैंसगढा गर्दै आएका थिए । गएराति पनि दुवै जनाले मादक पदार्थ सेवन गरि घटनाग्रस्त भएको स्थानीयले बताएका छन् । घटनास्थलमा रकबा ग्राहरे मोबाइल

फुटाएको भेटिएको थियो । श्रीमती भुन्द्रिएपछि लालबहादुरले छिमेकीहरूसँग हारगुहार मागेका थिए । तर छिमेकीहरूले सँधैँको जस्तो भन्दा चालरहेको भन्दै आएनन् । लालबहादुरको परिवार केही महिनाअघि मात्र त्यहाँ आएको थियो । ताप्लेजुङ सिलाम घर भई कनकाई ५ पारमानन्दल चौक बस्ने योगेन्द्र बस्यालको घरमा २/३ महिना अगाडीदेखि उनीहरू डेरा गरी बसेका थिए ।

पूर्व नगर प्रमुख शिवाकोटीविरुद्ध जाहेरीवालासंग बकपत्र

भापा(प्रस) । बिर्तामोड नगरपालिकाका पूर्व नगर प्रमुख ध्रुवकुमार शिवाकोटीवरिष्ठ जाेरी दिएका जाेहरीवालाहरुसंग मंगलवार भापा जिल्ला अदालतमा बकपत्र गरिएको छ । पीडित नाबालिका र अर्का जाेहरीवालासंग मंगलवार बकपत्र गरिएको अदालतसंग श्रेष्ठेदार किरणकुमार सिंहले जानकारी दिए । जाेहरीवालाका तर्फबाट अब दुईजनाको बकपत्र लिन बाँकी रहेको छ । जाेहरीवालाका तर्फबाट बाँकी दुईजना साक्षीको बुधवार बकपत्र गरिने जनाइएको छ । जाेहरीवालाको बकपत्र सकिएपछि पीडक पूर्व नगर प्रमुख

शिवाकोटीसंग बकपत्र गरिने भएको छ । चैत ११ गतेदेखि बकपत्र शुरु गरिने अदालतले पत्रपाठको थियो । तर सोमवार सक्कली मिशिल नभएको कारण बकपत्र शुरु हुन सकेन । सक्कली मिशिल उच्च अदालत इलामबाट भिक्काएर मंगलवारदेखि बकपत्र शुरु गरिएको अदालतका श्रेष्ठेदार सिंहले जानकारी दिए । भुम्रा जिल्ला अदालतले थुनामा राख्न दिदक आदेशविरुद्ध शिवाकोटीले उच्च अदालत इलाममा पुनरावेदन दिएका थिए । उच्च अदालतले चैत ७ गते सक्कली मिशिल पत्रपाठ गर्न आदेश दिएपछि चैत ८ गते लगेर त्यस

बुभाइको थियो
कारण चलाको अदालती आदेशपछि प
रहेका तीन महिनादेखि बीएण्डसी अस्पताल
कडिवा विर्तामोड नगरपालिकाका पूर्व न
प्रमुख शिवाकोटीलाई सोमवार अदालतमा प
गरेएको थियो । जाहेरीवालाहरुको बकप
सकिएपछि शिवाकोटीलाई बकपत्रका ला
फेरि अदालत लगिने भएको छ ।
गत पुष २२ गते भ्रष्टा जिल्ला अदालत
शिवाकोटीलाई पुर्णक्षमा लागि कारण
चला गर्ने आदेश दिएको थियो । आदेश
अवस्थ्य रहेका शिवाकोटीको उपचार

व्यवस्था मिलाउनसमेत भनिएको थियो । त्यसैले आदेशबमोजिम भ्यापा कारामाले उनलाई वीएण्डसी अस्पतालमा रहेर उपचार गर्न दिएका हो । उनको स्वास्थ्यमा धेरै सुधार आएकाको हेर्ने दिनअघि भ्यापा कारामा एक प्रमुख रेक्टर भट्टराईले कानधार पठाउने बताएका थिए । तर अभैसम्म उनलाई वीएण्डसी अस्पताल राखिएको छ ।परेलु कामदारको सभमा राखिएका १६ वर्षीया नाबालिकालाई जबरजस्ती करण गरेको आरोपमा बिर्तामोड नगरपालिकामा पठाएका नगर प्रमुख शिवाकोटी गत मंसिर २४ मा पक्राउ परेका थिए ।

डा. प्रेम ब. शाही, MS, FISS
वरिष्ठ विशेषज्ञ - हाड, जोड़ी, गर्भा, मेरुदण्ड रोग / सर्जन
नकन: लोनावार रोड विहिवावरनरुज, २ कोटी रोड

डा. दिपायन पाण्डे, MD
वरिष्ठ विशेषज्ञ - छाता, रीत, कपाल, लोहक रोग, कर्णरोग
नकन: प्रवेक विहिवावर, रिजन हरिपण्ड, दनकबाद

डा. आलोक झा, MD
वरिष्ठ विशेषज्ञ - नवास्ति रोग, गर्भा रोग, मलरोग
नकन: प्रवेक बनिनाका पाहिली शनिवार कोठी हरिपण्ड, विररुजगरकाब

डा. केशव कु. मण्डल, MD
वरिष्ठ विशेषज्ञ - नवजात शिशु तथा बाल रोग विशेषज्ञ
नकन: दैनिक रोग, दिवंग १० कोटी रोड

डा. शिरज ताभ्रकार, MD / डा. आनन्द देव, MD
वरिष्ठ फिजिअसियन / इन्टरनल मेडिसिन
नकन: दैनिक रोग

डा. विकाश जैशी, MD, DM
परिचय विशेषज्ञ - कलेजो लिवर/पेट. जलिनस, हेपेटाइटिस रोम
तथा कलेजो प्रसारणो परिजिसियम
सलमः प्रत्येक महिनारो अलिनस आईतबार, शिर हस्पिटल, काठमाडौंबाट

डा. अच्युत भक्त आचार्य, MD, DM
परिचय विशेषज्ञ - छाती पाँचरो, दम, श्वासप्रश्वास, एलर्जी, निम्न
तथा हृस्वरोम/ पल्मोनोलोजिस्ट
सलमः प्रत्येक महिनारो अलिनस शनिबार, नर्सिंग हस्पिटल काठमाडौंबाट

डा. विवेक कट्टेल, MD, FRCI
परिचय विशेषज्ञ - बाथरोम, संक्रमण रोम तथा परिजिसियम
सलमः प्रत्येक महिनारो दोस्रो शनिबार, न्युरो हस्पिटल विराटनगरबाट

डा. निशान भुर्तेल, MD, DM
परिचय विशेषज्ञ - गुणोला (किडनी) रोम तथा गुणोला प्रसारणो परिजिसियम
सलमः प्रत्येक महिनारो दोस्रो शुक्रवार, विमिल हस्पिटल काठमाडौंबाट

डा. धर्मागत भट्टराई, MD, DM
परिचि विशेषज्ञ - बाल रोग, इन्फेक्सीज (रोग प्रतिकार), एलजी।
बाल वायूजनरोग र बाल वायूजनरो मेडिसिन विज्ञ
समक: प्रत्येक बालको मेडिसिन शुक्रवार र शनिवार, काठमाडौं काठमाडौं

डा. उत्कर्ष कार्की, MD, DM
परिचि विशेषज्ञ - बालमालिका विशेषरोगी तथा तथा मानसिक रोग
/ बाल नोर्बिजिएर
समक: प्रत्येक बालको मेडिसिन शुक्रवार र शनिवार, काठमाडौं काठमाडौं

डा. सन्तोष मिश्र, MD, DM
परिचि विशेषज्ञ - बाल तथा बालिका मेडिसिन, अटिजन, ठोडको रोग
/ बाल च्युलीजिएर
समक: प्रत्येक बालको मेडिसिन शुक्रवार र शनिवार, काठमाडौं मेडिसिन कलेजबाट

डा. दिलिप न्यौपाने, MD, DM
परिचि विशेषज्ञ - बाल पेट, अग्निकान्ध, आन्तक रोग, कृमिजन
तथा कलेजो रोग / बाल आन्तक रोग मेडिसिन
समक: प्रत्येक बालको मेडिसिन शुक्रवार र शनिवार, काठमाडौं मेडिसिन कलेजबाट

प्रा. डा. गौरवराज ढकाल, MS, FISS

वरिष्ठ विशेषज्ञ - मेसरेज (स्वादा), थाय, टी.डी. थाय, कन्कर रोग / पाइन सर्जन
समय: प्रत्येक मंगीलाको दोनो शुक्रबार, ॐ हस्पिटल काठमाडौंबाट

डा. पुरुषोत्तम पराजुली, MS, MCh

वरिष्ठ विशेषज्ञ - पिसाब प्रोस्टेट, मुत्रमाला, पथरी तथा नुन रोग / यूरोलोजिस्ट
समय: प्रत्येक मंगीलाको तेस्रो शनिबार, वजुरो हस्पिटल, बिजुवनगरबाट

डा. अपार पोखरेल, MS, FIPE

वरिष्ठ विशेषज्ञ - थाय, कान, घाटी रोग /आल तथा वरुका ENT सर्जन
समय: प्रत्येक मंगीलाको अग्लिन शनिबार, सिमिलेन हस्पिटल, काठमाडौंबाट

डा. हरिशंकर प्र. यादव, MD, FIEM

वरिष्ठ विशेषज्ञ - मधुमेह (सुगर), थायडाईड, हृमोन रोग
समय: प्रत्येक मंगीलाको अग्लिन शनिबार, विराटनगरबाट

सम्पादकीय

आसन , भाषण र शासन

नेपालका राजनीतिक दलका नेताहरु विगिएको कारण हो – आसन , भाषण र शासन । अचेलभरि सर्वत्र एउटा चलन बढेको छ। त्यो हो जुनसुकै सार्वजनिक सभा, समारोह, उत्सव वा कार्यक्रममा अतिथिलाई ‘आसनग्रहण’ गराउने चलन। त्यस्ता कार्यक्रममा विशिष्ट अतिथि हुन्छन्, प्रमुख अतिथि हुन्छन्, सभाध्यक्ष हुन्छन्, अन्य गण्यमान्य अतिथि हुन्छन् अनि सामान्य अतिथिगण (अथवा दर्शक वा श्रोता) हुन्छन्।

त्यस्तो सभासमारोह वा हरेक प्रकारको भेला तब मात्र शुरू हुन्छ जब उनीहरूलाई पाँचैपालो ओहोदाक्रम अनुसार मञ्चमा ‘आसनग्रहण’ गराइन्छ। कहिलेकाहीँ त्यसरी मञ्चमा उक्लिएर आसनग्रहण गर्नेहरूको संख्या उनीहरूका अधिलिस्तर दर्शकका रूपमा उपस्थित अन्य अतिथिको भन्दा बढी हुन्छ। यस्तोमा घञ्चमञ्च गर्दै मञ्चमा अतिरिक्त कुर्सि थप्नुपर्ने परिस्थिति पनि पैदा हुन्छ।

आसन त चाहिने नै भयो ग्रहण गर्नलाई। त्यसैले कुर्सि थपिन्छन्। कतिपय अवस्थामा आसनग्रहणकर्ताको कुनै खास भूमिका हुँदैन। उनीहरूलाई केवल शोभा बढाउन मञ्चमा बोलाएर आसन उपलब्ध गराइएको हुन्छ।

कार्यक्रम सञ्चालक वा उद्घोषकद्वारा यसप्रकार मञ्चमा सबैलाई आसनग्रहण गराइरहँदा सामुनै पहिलेबाटै आफ्नो आसन जमाएर बसिसकेका जनसामान्य दर्शक निरपेक्षभावमा ताली बजाइरहन बाध्य हुन्छन्। आसनग्रहणको यो कर्मकाण्ड सम्पन्न भएपछि बल्ल शुरूआत हुन्छ वास्तविक कार्यको उपक्रम जसका लागि भेलाको आयोजना गरिएको हुन्छ।

रमाइलो त के छ भने, कसैले बोल्न थाल्दा वा भाषण गर्न शुरू गर्दा आसनग्रहणको यो सिलसिला टुंगिँदैन। यो क्रम कार्यक्रम अवधिभर अटुट चलिरहन्छ। नियत समयमा नियत ठाउँमा पुग्ने संस्कार त हाम्रो समाजमा विकसित हुन बाँकी नै छ।

समयलाई अमूल्य त भन्छौँ, तर समयको सरासर अपव्यय गरिने यो कस्तो वाहियात परम्परा अँगालेका छौँ। हामीले आजको गणतान्त्रिक नेपालमा? जुन प्रयोजनका लागि भेला गरिएको हो सोझै त्यो कार्य सम्पन्न गरे भइहाल्थ्यो। जस्तो– कसैको भाषण वा प्रवचन छ भने त्यो होस्, कसैले गीत गाउनु छ भने गाओस्, नाच्नु छ भने नाचोस्, संवाद गर्नु छ भने त्यो गरौस्। जुन कार्यव्यापारका लागि भेला भएको हो त्यो कार्य सम्पन्न गर्‍यो, काम सकियो। संयुक्त राज्य अमेरिकाका तीसौँ राष्ट्रपति क्यालभिन क्लिजले ‘द बिजनेस अफ बिजनेस इज बिजनेस’ भने भैं कामसित कामको मतलब राख्नुपर्छ। व्यर्थमा आसनग्रहणको यो तमाशा किन?

समानता र मानवीय मर्यादा जस्ता शब्दले कुनै अर्थ राख्छन् भने, समयको सदुपयोग गर्ने बानी बसाल्ने हो भने र आफ्नो आचरण र संस्कारलाई आधुनिक युग अनुकूल बनाउने हो भने यो भद्दा चलन जति सक्थो छिटो छाड्नु विवेकसम्मत हुनेछ।

Pratidin National Daily

प्रतिदिन

तपाईं जहाँ भएपनि प्रतिदिन दैनिक तपाईंसँगै

ताजा र विश्वसनीय खबरको लागि

लगइन गर्नुहोस

www.pratidindaily.com

• कृषामणि पराजुली

प्राकृतिक सम्पदाले नेपाल धनी मानिन्छ । त्यसमा पनि विकासका लागि धेरै सम्भावना बोकेको क्षेत्र भनेको पर्यटन नै हो । अहिलेको अवस्थामा पनि पर्यटन क्षेत्रले राम्रो आम्दानी गरेको छ । विभिन्न आर्थिक क्षेत्र खस्कँदै गएको अवस्था भए पनि यस क्षेत्रले भने राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा सकारात्मक भूमिका खेलेको छ । अर्थतन्त्रका बाह्य सूचक सकारात्मक भए पनि आन्तरिक सूचक खस्कँदै गएका छन् । आन्तरिक उत्पादन खस्कँदै गएको उद्योगधन्दा, कलकारखाना पूर्ण क्षमतामा सञ्चालनमा आउन सकेका छैनन् । अर्थतन्त्रको यस्तो कमजोर अवस्थामा पनि पर्यटन क्षेत्रले भने राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा सहयोग पुर्‍याएकै छ ।

बैङ्क तथा वित्तीय संस्थामा प्रशस्त मात्रामा तरलता थुप्रिएको छ । प्रत्येक महिना बैङ्क ब्याजदर घट्दै गएको भए पनि उद्योगी व्यवसायी ऋण लिन चाहिरहेका छैनन् । बजारमा वस्तुको माग सिर्जना नभएकाले कर्जा प्रवाह हुन सकेको छैन । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ८० प्रतिशतभन्दा बढी योगदान निजी क्षेत्रको भएकामा अहिले यही क्षेत्र शिथिल भएको छ । त्यसकारण अहिले देशको आन्तरिक अर्थतन्त्र कमजोर भएको छ ।

यस्तो कमजोर अवस्थामा पनि राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान दिने क्षेत्र भनेको पर्यटन नै हो । नेपाल जस्तो अल्पविकसित मुलुकका लागि यस क्षेत्रको विकास नगरी देशको विकास गर्न सकिँदैन । यसको विकासका लागि आवश्यक हुने आधार हामी कहाँ पर्याप्त रहेका छन् । मुख्य समस्या तिनीहरूको

परिचालन हुन सकेको छैन ।

नेपालको भौगोलिक अवस्थिति पनि एकदम पर्यटन अनुकूल रहेको छ । दक्षिणको समथर तराईदेखि विश्वको सर्वोच्च टाकुरो सगरमाथा पनि यहीँ पर्छ । दक्षिणदेखि उत्तरतर्फ उचाइ बढ्दै गएकाले विभिन्न प्रकारका हावापानी पाइने हुनाले पर्यटकको रुचि अनुसार उनीहरूको गन्तव्य निर्धारण हुन सक्छ । तराईमा बढी गर्मी हुन्छ भने जति माथि गइन्छ उति ठण्डा हावापानी पाइन्छ । अफ्रि हिमाली क्षेत्रमा त बाह्रै महिना हिउँ हुन्छ । यसरी तराईको प्रचण्ड गर्मीदेखि उच्च पहाडको हिमाली क्षेत्रमा हिउँ हुने हुँदा पर्यटकले आफ्नो रुचि अनुसार भ्रमण गर्न सक्छन् ।

भूधरातल र भौगोलिक अवस्थितिले गर्दा विभिन्न जातजातिको बसाबास भएको र उनीहरूले मनाउने चाडपर्व तथा वेशभूषा पनि विभिन्न किसिमका छन् । यति सानो मुलुकमा यसरी विभिन्न पृथका किरलै हुने गर्छ । यस कारणले गर्दा पनि नेपाल पर्यटन प्रवर्धनका लागि उपयुक्त छ ।

नेपाल प्राकृतिक सम्पदाले मात्र भरिपूर्ण भएको होइन कि अन्य धार्मिक तथा मठमन्दिर, बैत्य, गुम्बा, पाटीपौवा आदि भएका हुनाले पनि यसको आकर्षण बढ्दै गएको छ । त्यसैले पनि पर्यटकको संख्यामा पनि वृद्धि भएको छ । बौद्ध धर्मावलम्बीको आस्थाको केन्द्र गौतम बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनी नेपालमा पर्छ । अहिले बुद्ध धर्मका अनुयायीको ठुलो संख्या लुम्बिनीमा आइरहेकाले यस क्षेत्रको विकास तीव्र गतिमा भइरहेको छ । पवित्र पशुपतिनाथको मन्दिर पनि नेपालमा भएकाले यहाँ पनि ठुलो संख्यामा पशुपतिनाथको दर्शन गर्न आउने धार्मिक पर्यटकको आगमनले नेपालको पर्यटन क्षेत्रको विकासमा ठुलो योगदान पुगेको छ ।

पर्यटनलाई नेपालको अर्थतन्त्रको आधारशिला मान्न सकिन्छ । यस क्षेत्रको विकास गर्न जति सहज देखिन्छ, अन्य क्षेत्रको त्यति सहज

देखिँदैन । पर्यटन क्षेत्र नेपालको यस्तो क्षेत्र हो, जसको आधारशिला प्रकृतिले नै निर्माण गरिदिएको छ । प्रकृतिप्रदत्त वस्तुको पूर्वाधार निर्माण गर्न सकिए मात्र पनि राज्यले ठुलो आम्दानी गर्न सक्छ ।

कुनै स्थल पर्यटकको उपयुक्त गन्तव्य भए पनि त्यहाँ पुग्न यातायातको अभाव छ । यातायात पुगे पनि कतिपय ठाउँमा होटल तथा रेस्टुरेन्टको अभाव छ । त्यसकारण पर्यटकीय दृष्टिकोणबाट सम्भावनै सम्भावनाको स्थल भए पनि ती क्षेत्रको आवश्यक पूर्वाधार विकास गर्न नसकिँदा राज्यले पर्यटन क्षेत्रबाट जति फाइदा लिन सक्नुपर्ने थियो, त्यति लिन सकिरहेको छैन ।

विश्वमा आठ हजार मिटरमाथिका टाकुरा जम्मा १४ वटा छन् । त्यसमध्ये नेपालमा मात्र आठ वटा छन् र सर्वोच्च शिखर सगरमाथा पनि हाम्रै देश नेपालमा पर्छ । यसले के देखाउँछ भने पर्यटन क्षेत्रमा नेपाल धेरै धनी छ । विश्वको सर्वश्रेष्ठ चुचुरो नेपालमा हुनु भनेको हाम्रै लागि भाग्यको विषय हो । हाम्रो सगरमाथा न हराउन सक्छ न नासिन सक्छ न खुमिचएर सानो हुन्छ न त यसको आकारप्रकारमा नै कुनै कारणले परिवर्तन आउन सक्छ । यो त जुगौँजुगसम्म जीवित रहिरहने प्राकृतिक सम्पदा हो । जसको विकासबाट देशले निरन्तर आम्दानी प्राप्त गरिरहने स्थायी स्रोत बन्न सक्छ ।

नेपालीको सान नै विश्वको सर्वोच्च टाकुरो भएको देश भनेर पहिचान स्थापित गराउन सकिइरहेको छ । नेपाल भनेर चिन्न नसकेका लागि विश्वको सर्वोच्च शिखर भनेर परिचय गराउन पाउँदा नेपाल र नेपालीले गौरवको अनभूति गर्न पाइएको छ ।

सगरमाथासहित आठ वटा सर्वोच्च टाकुरा त नेपालमा नै पर्दछन् भने हामीले पर्यटन क्षेत्रमा कति धेरै सम्भावना बोकेका रहेछौँ भन्ने सजिलै अनुमान लगाउन सकिन्छ । यी आठ वटा हिमाल मात्र होइनन्, यिनीहरूको

हिमशृङ्खला पनि पर्यटकका लागि त्यत्तिकै आकर्षणको क्षेत्र हो । कोही पर्यटक सर्वोच्च सगरमाथा आरोहण गर्न आएका हुन्छन् भने कोही पर्वतीय पदयात्रामा आकर्षित देखिन्छन् । यसरी हिमाल र हिमशृङ्खलाले नेपालको आर्थिक विकासमा ठुलो योगदान पुर्‍याएको छ ।

विभिन्न आर्थिक क्षेत्र विकास हुन नसकिरहेको अहिलेको अवस्थामा पर्यटन क्षेत्रको विकासबाट समग्र देशको विकास गर्न सकिन्छ । पदयात्रा, विभिन्न दर्शनीय स्थल पर्यटकका लागि आकर्षण बन्दै गएका छन् । नेपालमा पर्यटन क्षेत्रको विकासका यति धेरै सम्भावना छन् कि तिनीहरूको आकलन गर्न नै सकिने अवस्था छैन । तिनीहरूबाट जति फाइदा लिन सकिन्थ्यो, त्यति लिन सकिएको छैन । यस्तो विकासको सम्भावना बोकेको क्षेत्र ओभेलमा पर्नु आर्थिक दृष्टिकोणबाट राम्रो मान्न सकिँदैन । यही हिमालय क्षेत्रको कारणबाट नेपालको पर्यटन व्यवसाय आकर्षणको केन्द्र बन्दै गएको छ ।

सगरमाथा हेर्न मात्र भए पनि धेरै पर्यटक नेपाल आउने गरेका छन् । हामीले अरू केही गर्न नसके पनि हिमाल देखाएर मात्र पनि धेरै पर्यटक भित्र्याउन सकिरहेका छौँ । बुझ्नुपर्ने कुरा के छ भने प्रत्येक वर्ष नेपाल आउने पर्यटकको संख्यामा वृद्धि हुँदै गए पनि तिनीहरूको बसाइ भने लम्ब्याउन सकिएको छैन । अहिले सालाखाला १३ दिन मात्र उनीहरूको बसाइ छ । उनीहरूको बसाइ लम्ब्याउन सकियो भने निश्चय नै यस क्षेत्रबाट नेपालले राम्रो विदेशी मुद्रा आर्जन गर्न सकिने छ ।

आठ हजारमाथिका हिमालका टाकुराभन्दा पनि सस्तो र सजिलैसँग आरोहण गर्न सकिने साना हिमालतर्फ धेरैको आकर्षण रहेको छ । यस्ता हिमाली क्षेत्रको विकासमा सरकारको ध्यान जानु पर्छ । अहिले आएर नयाँ नयाँ हिमालप्रति पर्यटकको चासो बढ्दै गएको छ । भर्जिन हिमाल चढ्न पर्यटकको रुचि

बढेको देखिन्छ । नयाँ हिमाल आरोहण गर्दा आफ्नै बाटो बनाउँदै जान रुचि राख्ने पर्यटकको संख्या पनि बढ्दै गएकोले यसको व्यवस्थापनतर्फ पनि सम्बन्धित निकायको ध्यान जानु आवश्यक छ । यस क्षेत्रको समग्र विकासका लागि नयाँ कार्यक्रम ल्याएर अविलम्ब कार्यान्वयन गरिनु पर्छ । नेपालका हरेक ठाउँ पर्यटन गन्तव्यका रूपमा विकास गर्न सकिने सम्भावना छ ।

पर्यटन व्यवसायको सम्भावना धेरै रहेको भए पनि अहिले यस क्षेत्रको विकास राम्रोसँग भएको देखिँदैन । मुख्य कुरो पर्यटकको बसाइ अवधि लम्ब्याउन सकिएको छैन । उनीहरूको बसाइ अवधि लम्ब्याउन नयाँ नयाँ मनोरञ्जनका कार्यक्रम ल्याउनु पर्छ । एकल उद्देश्य लिएर आउने पर्यटकलाई अन्य उद्देश्यमा सहभागीता गराउनु पनि त्यत्तिकै आवश्यक छ । सगरमाथा आरोहण तथा पर्वतारोहणको उद्देश्य राखेर आउनेलाई पशुपति, लुम्बिनी, पोखरा तथा अन्य यस्तै पर्यटकीय क्षेत्र र धार्मिक स्थलको भ्रमण तथा पदयात्रालगायतका क्षेत्रमा लैजान सकिन्छ । निश्चय नै यस्ता गतिविधिले पर्यटकको बसाइ लम्बिने छ ।

अहिले जलयात्राको पनि सम्भावना बढ्दै गएको छ । पर्यटनको क्षेत्र व्यापक छ, यसको विकास सरकारबाट मात्र सम्भव छैन । सरकार र निजी क्षेत्रको संयुक्त प्रयासबाट यसको विकास गरिनु पर्छ । नेपालमा पर्यटन व्यवसायको सम्भावना अत्यधिक छ । भारत र चीन जस्ता भूगोल र जनसंख्याको दृष्टिकोणबाट ठुला दुई छिमेकी देश भएका कारण गर्दा यस क्षेत्रको विकासका धेरै सम्भावना रहेको पाइन्छ किनभने भारतसँग खुला सिमाना भएको र प्रवेशाज्ञा आवश्यक नहुने भएकाले पर्यटक संख्या बढाउन सकिने छ । उत्तरतर्फको छिमेकी देश चीनबाट पनि पर्यटन भित्र्याउन सकिने आधार निर्माण हुँदै गएको छ । ठुलो जनसंख्या भएका यी दुई मुलुकबाट थोरै मात्र जनसंख्या नेपाल भित्रिए पनि नेपाललाई धेरै फाइदा हुने छ ।

सार्थक समावेशीकरणको खाँचो

• मीना मरासिनी

राज्यको मूल प्रवाहमा आउन नसकेको तथा सहभागिता र अवसरबाट वञ्चित रहँदै आएको वर्ग, क्षेत्र, लिङ्ग तथा समुदायलाई राज्यप्रदत्त लाभ र अवसरमा समान हिस्सेदारी र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने प्रक्रिया नै समावेशीकरण हो । समावेशीकरणको अवधारणाले राज्यका उत्पादनशील स्रोतसाधन माथिको पहुँच, उपभोग तथा नियन्त्रणमा समता र न्याय, प्रशासनिक जिम्मेवारी, राजनीतिक प्रतिनिधित्व, शासनमा सहभागिता तथा पहिचानसहितको सामाजिक सम्मान जस्ता विषय समेट्छ । सामाजिक न्यायको आधारशीलालाको रूपमा रहेको समावेशीकरणमा आर्थिक लाभको सम-न्यायिक वितरण तथा समता र सशक्तीकरण जस्ता विषय पर्छन् । प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त अनुसार सामान्य कानुनको प्रयोगमा राज्यले आफ्ना नागरिकहरूको बिचमा विभेद गर्न पाउँदैन तर राज्यप्रदत्त लाभ र सेवाको समान रूपमा उपभोग गर्ने सन्दर्भमा विद्यमान अवस्थामा प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्ने कमजोर वर्गलाई संरक्षणका साथै सशक्तीकरण गर्नु राज्यको दायित्व हो । यसरी लोकल्याणकारी लोकतान्त्रिक राज्यले कमजोर वर्गलाई समेत समानताको हकको समान उपभोग गर्न सक्ने बनाउन संविधान तथा कानुनमै व्यवस्था गरी समताको नीति अख्तियार गरेको हुन्छ । यस अर्थमा समावेशीकरणलाई वास्तविक समानता कायम गर्ने वितरणात्मक न्यायको एक विधि भन्न सकिन्छ ।

समावेशीकरणको सन्दर्भमा नेपालको वर्तमान संविधान विश्वकै उत्कृष्ट तथा प्रगतिशील

संविधानको रूपमा रहेको विश्वका विभिन्न संविधान तथा राजनीतिक प्रणालीहरूको तुलनात्मक अध्ययनबाटै पाउन सकिन्छ । संविधानको प्रस्तावनामै आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने विषय उल्लेख छ । संविधानको धारा ४ मा नेपाल समावेशी, लोकतन्त्रात्मक, समाजवाद उन्मुख राज्य भएको कुरा लिपिबद्ध गरिएको छ । मौलिक हक अन्तर्गत धारा १८ मा समानताको हकमा सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछ्छाएका महिला, दलित, आदिवासी, आदिवासी जनजाति, मधेशी, थारू, मुस्लिम, उत्पीडित वर्ग, पिछ्छा वर्ग, अल्पसङ्ख्यक, यश, सीमान्तकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक, असक्त असहाय, पिछ्छाएको क्षेत्र तथा आर्थिक रूपले विभिन्न खस आर्यलगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण र विकासका लागि विशेष व्यवस्था गरिने कुरा उल्लेख हुनुका साथै धारा ४२ मा सामाजिक न्यायको हकमा पनि सामाजिक रूपले पिछ्छाई परेका तथा आर्थिक रूपले विपन्न वर्गलाई समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको निकायमा सहभागिताको हक हुनेलगायतका प्रावधान रहेका छन् । संविधानमा रहेको महिलाको हक, दलितको हक, सामाजिक सुरक्षाको हकका अन्तरनिहित प्रावधानले समेत सीमान्तकृत वर्गको सशक्तीकरण तथा समावेशीकरणलाई राज्यको बाध्यकारी संवैधानिक दायित्वका रूपमा परिभाषित गरेका छन् ।

समावेशी आयोगसँगै महिला आयोग, दलित आयोग, आदिवासी जनजाति आयोग, थारू आयोग, मुस्लिम आयोग, मधेशी आयोग जस्ता आयोगहरू संवैधानिक आयोगको रूपमा स्थापित गर्ने व्यवस्था संविधानले गर्नु सीमान्तकृत वर्गको पहिचान तथा सशक्तीकरणको दिशामा महत्वपूर्ण कदम मान्न सकिन्छ ।

संविधानले राष्ट्रपति तथा उपराष्ट्रपतिमध्ये एक जना महिला हुनुपर्ने, सभामुख र उपसभामुखमा पनि फरक लिङ्ग वा समुदायको हुनुपर्नेलगायतका व्यवस्था गर्नुका साथै संवैधानिक निकायहरू, राजदूत तथा राज्यका अन्य निकायमा पदपूर्ति गर्दासमेत समावेशी सिद्धान्तका आधारमा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । प्रतिनिधि सभामा अनिवार्य रूपमा कम्तीमा ३३ प्रतिशत महिला प्रतिनिधित्व हुनुपर्ने, राष्ट्रिय सभामा समेत महिला, दलित वा अल्पसंख्यकको अनिवार्य प्रतिनिधित्वको व्यवस्था, जननिर्वाचित प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकार तथा निकायहरूमा समेत महिला, दलितलगायतको निश्चित प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिनुले समावेशीकरणको सवालमा खास गरी प्रतिनिधित्वको मुद्दामा वर्तमान संविधान

रहने प्रस्ट पारेको छ । संविधानको धारा २५८ मा संवैधानिक आयोग अन्तर्गत समावेशी आयोगको व्यवस्था गरिएको छ, जसले पिछ्छाडि पारिएको तथा विपन्न वर्ग र क्षेत्र र समुदायको हक अधिकारको संरक्षणका लागि अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, समावेशीकरणको सन्दर्भमा नेपाल सरकारले अवलम्बन गरेको नीति तथा कानुनको कार्यान्वयनको अध्ययन तथा सुधारका लागि सुझाव दिने, समावेशीकरणको व्यवस्थाको पुनरावलोकनका लागि सुझाव दिने, अल्पसंख्यक र सीमान्तकृत समुदायसम्बन्धी कानुनमा समयानुकूल परिमार्जनका लागि सिफारिसलगायतका कार्य गर्ने विषय संविधानमा लेखिएको छ ।

समावेशी आयोगसँगै महिला आयोग, दलित आयोग, आदिवासी जनजाति आयोग, थारू आयोग, मुस्लिम आयोग, मधेशी आयोग जस्ता आयोगहरू संवैधानिक आयोगको रूपमा स्थापित गर्ने व्यवस्था संविधानले गर्नु सीमान्तकृत वर्गको पहिचान तथा सशक्तीकरणको दिशामा महत्वपूर्ण कदम मान्न सकिन्छ ।

संविधानले राष्ट्रपति तथा उपराष्ट्रपतिमध्ये एक जना महिला हुनुपर्ने, सभामुख र उपसभामुखमा पनि फरक लिङ्ग वा समुदायको हुनुपर्नेलगायतका व्यवस्था गर्नुका साथै संवैधानिक निकायहरू, राजदूत तथा राज्यका अन्य निकायमा पदपूर्ति गर्दासमेत समावेशी सिद्धान्तका आधारमा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । प्रतिनिधि सभामा अनिवार्य रूपमा कम्तीमा ३३ प्रतिशत महिला प्रतिनिधित्व हुनुपर्ने, राष्ट्रिय सभामा समेत महिला, दलित वा अल्पसंख्यकको अनिवार्य प्रतिनिधित्वको व्यवस्था, जननिर्वाचित प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकार तथा निकायहरूमा समेत महिला, दलितलगायतको निश्चित प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिनुले समावेशीकरणको सवालमा खास गरी प्रतिनिधित्वको मुद्दामा वर्तमान संविधान

अहिलेसम्मकै क्रान्तिकारी तथा उदार रहेको छ । समानुपातिक समावेशीकरणको संवैधानिक व्यवस्थालाई मूर्तरूप दिनका लागि निजामती सेवा ऐनलगायत विभिन्न सरकारी सेवा ऐनहरूमा तत् तत् वर्ग क्षेत्र तथा समुदायका लागि सेवा प्रवेशमा आरक्षणका साथै वृत्ति विकासमा समेत विशेष एवं सकारात्मक विभेदको व्यवस्था गरिएको छ । निजामती सेवामा ४५ प्रतिशत कोटा आरक्षण गरी त्यसबाट महिला, आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित, अपाङ्गता भएका र पिछ्छाएको क्षेत्रका लागि प्रतिशत छुट्याइएको छ । त्यस्तै सैनिक सेवा, प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी, सार्वजनिक संस्थान तथा अन्य सरकारी निकायले पनि पदपूर्तिमा समावेशीकरणको नीति अख्तियार गरेका छन् । सरकारी निकायमा मात्र होइन अहिले निजी, गैरसरकारी संस्थाहरूले समेत कर्मचारी भर्नामा महिला, पिछ्छाएका वर्ग तथा समुदायलाई प्राथमिकता दिइने भनी दरखास्त आह्वान गर्दाखेरि नै सूचनामा उल्लेख गर्ने गरेको पाइन्छ । यसबाट के प्रस्ट हुन्छ भने हाम्रो समग्र राज्य संयन्त्रमा सीमान्तकृत वर्गलाई समावेश गर्ने क्रम निरन्तर बढ्दो छ तर समावेशीकरणका यस्ता प्रयासबाट वास्तविक लक्षित वर्गले लाभ लिई समावेशीकरणको अभीष्ट पूरा भएको छ कि छैन ? भन्ने प्रश्न सबैभन्दा महत्वपूर्ण हुन्छ ।

समावेशीकरण सामाजिक न्यायसम्म पुग्ने एक खुदिकलो हो । यसमा चार तह हुन्छन् : पहिचान, प्रतिनिधित्व, पहुँच र प्रतिफल । हामी भने एकैचोटि दोस्रो खुदिकलोमा उक्लिएर त्यहीँ अलमलिएका छौँ । पहिलो खुदिकलो अर्थात् पहिचानको तहमा राम्ररी नट्रिक्कन दोस्रोमा उक्लेको हुँदा दोस्रो पाइला धर्मराएको छ । वञ्चितीकरणमा परेको खास वर्गको पहिचान, उक्त वर्गको उत्थान, सशक्तीकरण तथा विकासको खाका तयार गरी प्रतिनिधित्वको तहमा उक्लिनुपर्नेमा समावेशीकरणलाई मनोगत रूपमा जातीयता, क्षेत्रीयता तथा लैङ्गिकताको पगरी गुमाइयो । फलतः

समावेशीकरणको लाभ तत् तत् आरक्षित समूहका माथिल्लो वर्ग, सहरीया तथा टाढाबाटाले मात्रै एक्लै कुत्त्याउने र वास्तविक सीमान्तकृत तथा गरिबलक्षित वर्ग त्यो लाभ प्राप्त गर्ने हैसियतमै पुग्न नसक्ने अवस्था रहिरहेको छ ।

संविधानले मूल प्रवाहीकरण गर्नुपर्ने भनेर किटान गरेका गरिब, मजदुर, किसान तथा आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक हदसम्म सुनिश्चित हुँदै गएको अवस्था छ तर चाहे महिलाको नाममा होस् चाहे आर्थिक सामाजिक रूपले पिछ्छाएका वर्गलाई बेवास्ता गर्दै सबैखाले महिला, जनजाति तथा मधेशीलगायतलाई आरक्षित समूहको डालोमा हालियो । यस्तो व्यवस्थाले ती आरक्षित समुदायको संख्यात्मक प्रतिनिधित्व राज्यव्यवस्थामा एक ह

